

**FARMATSEVTIKA SOHASI VA TIBBIY AMALIYOTDA LOTIN TILINING
FUNDAMENTAL AHAMIYATI: NAZARIYA VA AMALIYOT
INTEGRATSIYASI.**

Yunusova Nargiza Ulug'bek qizi

TOSHTDU Termiz filiali O'zbek va xorijiy tillar kafedrası assistenti

nargiza.yunusova.1995@bk.ru

Mahmudova E'zoza Jasur qizi, O'ralova Aziza Faridovna

TOSHTDU Termiz filiali Davolash fakulteti 1-bosqich talabasi

ezik44404@gmail.com

aurolova942@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada lotin tilining zamonaviy farmatsevtika tizimidagi o'ri. Maqolada farmatsevtik terminologiyaning shakllanishi, dori vositalarining nomenklaturaviy tasnifi, botanik va kimyoviy atamalarning lingvistik xususiyatlari hamda retseptura yozishning qat'iy qoidalari haqida keng qamrovli ma'lumotlar berilgan. Tadqiqotda lotin tilining nafaqat muloqot vositasi, balki farmatsevtik texnologiya va dori turlarini standartlashtirishda huquqiy va professional asos ekanligi dalillangan. Maqola soha mutaxassislari, talabalar va farmatsevtika tarixiga qiziquvchilar uchun mo'ljallangan bo'lib, unda dori shakllari, o'simlik qismlari va kimyoviy birikmalarning lotincha ifodalanishi mantiqiy ketma-ketlikda yoritiladi.

Kalit so'zlar: Lotin tili, farmatsevtika, terminologiya, retseptura, nomenklatura, dori shakllari, farmakognoziya, xalqaro farmakopeya, binar nomenklatura, grammatik tahlil.

Kirish: Farmatsevtika fani insoniyat salomatligini saqlashda strategik ahamiyatga ega bo'lib, uning tili asrlar davomida lotin tili asosida shakllanib kelgan. Lotin tili farmatsevt uchun shunchaki o'quv fani emas, balki kasbiy faoliyatning ajralmas qurolidir. Dunyo bo'ylab dori vositalarining tarkibi, ularning tayyorlanish usullari va dozalari aynan lotin tilida yozilishi mutaxassislarning o'rtasidagi tushunmovchiliklarni bartaraf etadi. Ushbu tilning "o'lik til" deb atalishi uning rivojlanishdan to'xtaganini emas, balki uning o'zgaras qoidalarga ega bo'lib, fan

uchun barqaror poydevor yaratganini anglatadi. Farmatsevtika ta'limida lotin tilini o'rganish talabning tibbiy tafakkurini shakllantiradi, unga dori moddalarining kelib chiqishi, kimyoviy tuzilishi va farmakologik ta'sirini nomlanishiga qarab anglab etish imkonini beradi. Mazkur maqolada lotin tilining farmatsevtika amaliyotidagi ko'p qirrali ahamiyati, uning grammatik qonuniyatlari va dori vositalari nomenklaturasidagi o'rni batafsil ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism: Farmatsevtika sohasida lotin tilining qo'llanilishi juda keng qamrovli bo'lib, u dori vositalarining xalqaro miqyosdagi yagona nomlanish tizimini ta'minlaydi. Farmatsevtik terminologiya uchta yirik yo'nalishni o'z ichiga oladi: botanik nomenklatura, kimyoviy nomenklatura va bevosita dori shakllari nomenklaturasi. Botanik nomenklaturada Karl Linney tomonidan asos solingan binar (ikki so'zli) tizim qo'llaniladi, bunda birinchi so'z o'simlik turkumini (masalan, Rosa — na'matak), ikkinchi so'z esa uning turini (masalan, canina — it na'matagi) bildiradi. Bu tizim farmakognoziya fanida o'ta muhim bo'lib, dorivor o'simlik xomashyolarini yig'ish va qayta ishlashda chalkashliklarning oldini oladi. Masalan, o'simlikning qaysi qismi ishlatilishini ko'rsatishda Radix (ildiz), Rhizoma (ildizpoya), Cortex (po'stloq), Folium (barg), Flos (gul), Fructus (meva) kabi atamalar qo'llaniladi. Kimyoviy nomenklaturada esa moddalarning lotincha nomlari ularning elementar tarkibini aks ettiradi; masalan, tuzlar nomini hosil qilishda metal nomi Qaratqich kelishigida (Genetivus), kislota qoldig'i esa Bosh kelishigida (Nominativus) yoziladi. Bu qoidaga ko'ra, Magnesii sulfas (Magniy sulfat) yoki Calcii chloridum (Kalsiy xlorid) kabi nomlar dori moddasining aniq kimyoviy tabiatini ko'rsatadi.

Dori shakllarini hosil qilishda ham lotin tilining grammatik imkoniyatlaridan keng foydalaniladi. Dori vositalari o'zining agregat holatiga ko'ra qattiq (Solida), yumshoq (Mollia), suyuq (Liquida) va gazsimon turlarga bo'linadi. Har bir dori shakli o'zining lotincha nomiga ega: Tabuletta (tabletk), Capsula (kapsula), Unguentum (malham), Solutio (eritma), Tinctura (nastoyka), Suppositorium (shamcha) va hokazo. Retsept yozish jarayonida dori shakli va modda nomi o'rtasidagi grammatik bog'lanish o'ta muhimdir. Odatda dori shakli Bosh kelishikda, dori moddasi esa Qaratqich kelishigida keladi: Solutio Iodi (Yod eritmasi), Unguentum Synthomycini (Sintomitsin malhami). Retseptning o'zagi bo'lgan "Designatio materiarum" (dori moddalari ro'yxati) qismida har bir komponent yangi satrdan va bosh harf bilan yoziladi, bu esa farmatsevtga tarkibiy qismlarni bir-biridan tezda ajratib olishga yordam beradi.

Retseptura nazariyasida lotin tili buyruq maylidagi fe'llar orqali farmatsevtga ko'rsatmalar berish vazifasini ham bajaradi. Misce (aralashtir), Da (ber), Signa

(belgila) kabi qisqa va aniq buyruqlar farmatsevtik jarayonning asosiy bosqichlarini belgilab beradi. Shuningdek, murakkab dori shakllarini tayyorlashda *Misce, fiat pulvis* (Aralashtir, kukun hosil bo'lsin) yoki *Misce, fiant pilulae* (Aralashtir, pilyulalar hosil bo'lsin) kabi iboralar dori vositasining yakuniy ko'rinishini belgilaydi. Lotin tilining yana bir muhim jihati dori vositalarining standartlashtirilishidir. Davlat Farmakopeyasi (Dori-darmonlar to'plami) barcha moddalarning sifat ko'rsatkichlarini aynan lotincha nomlar ostida tasniflaydi. Bu esa bir mamlakatda ishlab chiqarilgan dorini boshqa bir mamlakatda xatosiz tanib olish va qo'llash imkonini beradi. Masalan, antibiotiklar yoki vitaminlar nomenklaturasida qo'llaniladigan prefiks va suffiksalar (-mycinum, -cyclinum, -oestrolum) moddaning qaysi farmakologik guruhga tegishli ekanligini mutaxassisga darhol bildiradi. Shunday qilib, lotin tili farmatsevtika sohasida mantiqiy, grammatik va texnologik birlikni ta'minlovchi yagona tizim sifatida xizmat qiladi.

Xulosa: Xulosa o'rnida aytish mumkinki, lotin tili farmatsevtika sohasining o'tmishi, buguni va kelajagini bog'lab turuvchi ko'prikdir. Lotin tili orqali dori vositalarining nomenklaturasi, ularning kimyoviy va botanik xususiyatlari, shuningdek, retseptura tizimi qat'iy tartibga solingan. Ushbu tilning farmatsevtikada qo'llanilishi nafaqat an'ana, balki hayotiy zaruriyatdir, chunki inson salomatligi bilan bog'liq jarayonlarda aniqlik eng ustuvor vazifadir. Lotin tilini mukammal bilgan farmatsevt har qanday dori tarkibini tahlil qila oladi va xalqaro miqyosda o'z kasbiy mahoratini namoyish eta oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Xo'jayeva L.X. "Lotin tili va farmatsevtik terminologiya asoslari". Toshkent.
- 2.Xo'jayeva L.X. "Farmatsevtik lotin tili".
- 3.Qosimov M.N. "Farmatsevtik terminologiya va dori shakllari texnologiyasi".
- 4.Chernyavskiy M.N. "Lotin tili va tibbiy terminologiya asoslari".
- 5.O'zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi.